

Araştırma Makalesi | Research Article

OPIOİD VE METAMFETAMİN KULLANIM BOZUKLUĞU TANILI HASTALARDA ÖZŞEFKAT, İYİ OLUŞ VE BAĞLANMA ÖZELLİKLERİ

SELF COMPASSION, WELLBEING AND ATTACHMENT STYLES IN PATIENTS WITH OPIOID AND METAMFETAMINE USE DISORDER

 Kübra Sezer Katar^{1*}, Gamze Zengin İspir¹, Mustafa Danışman¹

¹Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Alkol ve Madde Tedavi ve Eğitim Merkezi, Ankara, Türkiye.

Öz

Amaç: Madde kullanım bozukluğu, tüm toplumu ilgilendiren ve çok yönlü ele alınması gereken kronik psikiyatrik bir rahatsızlıktır. Madde kullanım bozukluklarının gelişiminde ve devam etmesinde etkili olabilecek birçok faktör bulunmaktadır. Bu çalışmada, opioid ve metamfetamin kullanan hastalarda öz-şefkat, iyi oluş kavramları incelenecek ve hastaların bağlanma stilleri araştırılacaktır. Ayrıca bu kavramların kontrol grubuyla karşılaştırılması hedeflenmiştir.

Yöntem: Çalışmamızda 30 opioid (OKB), 31 metamfetamin kullanım bozukluğu (MKB) tanılı hasta ile 30 kişiden oluşan kontrol grubu; sosyodemografik veri formu, Öz-Şefkat Ölçeği (ÖŞÖ), Psikolojik İyi Oluş Ölçeği (İOÖ) ve İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA) ölçeklerini tamamlamıştır.

Bulgular: OKB grubunda İÖA-saplantılı bağlanma ile ÖŞÖ arasında negatif yönde ($r=-0,537$, $p<0,01$); MKB grubunda İÖA-kayıtsız, saplantılı ve güvenli bağlanma ile İOÖ arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır ($r=0,428 - 0,499$, $p<0,05$). Kontrol grubuyla yapılan karşılaştırmada, ÖŞÖ kontrol grubunda metamfetamin grubundan anlamlı olarak farklı ($p=0,004$), İOÖ kontrol grubunda hem metamfetamin hem de opioid grubundan anlamlı olarak farklı saptanmıştır ($p<0,001$). Gruplar arasında İÖA alt ölçek puan ortalamaları karşılaştırıldı. Gruplar arasında kayıtsız bağlanma puanları ortalamaları açısından istatistiki açıdan anlamlı fark yalnızca kontrol grubu ile metamfetamin grubu arasında saptandı. Kontrol grubu metamfetamin grubundan anlamlı derecede yüksekti.

Sonuç: Bulgularımız, madde kullanan bireylerde kontrol grubuna göre öz-şefkat ve iyi oluş seviyelerinin anlamlı olarak daha düşük olduğunu göstermiş; madde çeşidine göre iyi oluş ve öz-şefkat, bağlanma stilleri ile farklı ilişkiler kurmuştur. Madde kullanım bozuklukları literatüründe öz-şefkat ve bağlanma kavramları terapi hedefi olarak ele alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Opiyat, metamfetamin, öz-şefkat, iyi oluş, bağlanma

ABSTRACT

Objective: Substance use disorder is a chronic psychiatric disorder that concerns the whole of society and needs to be assessed as multidimensional. Many factors may be effective in the development and maintenance of substance use disorders. We examined self-compassion, well-being concepts, and the attachment styles of the patients using opioid and methamphetamine.

Method: 30 opioid (OUD), 31 methamphetamine use disorder (MUD) and a control group consisting of 30 people; Sociodemographic Data Form, Self-Compassion Scale (SCS), Psychological Well-Being Scale (PWBS) and Relationship Scales Questionnaire (RSQ) completed the scales.

Results: There were significant correlation between the RSQ-preoccupied and SCS in the OUD group ($r=-0,537$, $p<0,01$) and significant correlations between preoccupied, dismissive and secure dimensions of RSQ and PWBS ($r=0,428 - 0,499$, $p<0,05$). When we compared the control group with patients' groups, SCS was significantly different from the methamphetamine group ($p = 0,004$) and PWBS was significantly different from both methamphetamine and opioid groups ($p<0,001$). The statistically significant difference between the groups in terms of dismissive subdimension of RSQ was determined only between the control group and the methamphetamine group. The control group's score was significantly higher than the methamphetamine group.

Conclusion: Our findings shows that self-compassion and well-being are significantly lower than the control group in the patient groups; According to the type of substance, well-being and self-compassion have established different relationships with attachment styles. In the literature on substance use disorders, the concepts of self-compassion and attachment should be considered as therapy targets.

Keywords: Opioid, methamphetamine, self-compassion, well-being, attachment

*İletişim kurulacak yazar/Corresponding author: Kübra Sezer Katar; Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Alkol ve Madde Tedavi ve Eğitim Merkezi, Altındağ-Ankara, Türkiye.

Telefon/Phone: +90 (312) 395 95 95 e-posta/e-mail: kubrasezerkatar@gmail.com

Başvuru/Submitted: 22.05.2024

Kabul/Accepted: 10.10.2024

Online Yayın/Published Online: 27.10.2024

Giriş

Madde kullanım bozukluğu, ataklarla seyreden tekrarlayıcı, kronik bir psikiyatrik bozukluktur. Klinik sonuçlarının yanında bir çok alanda işlevsellik kaybı yaratan bu rahatsızlık giderek toplumun birçok kesimini etkilemekte ve global bir kriz haline gelmektedir.¹ Etkili koruma ve tedavi stratejileri madde kullanım bozukluğu ile mücadelede ayrıntılı şekilde ele alınmalıdır. Madde kullanımını tetikleyen, süregelen hale gelmesine sebep olan ve tedavi sürecinde prognozu olumlu ve olumsuz etkileyen faktörlerin araştırılması önem arz etmektedir.²

Öz-şefkat, bireyin yaşadığı acıyı kaçınmayarak kabul etmesi, bu acıyı yaşamın bir parçası olarak görerek kendine anlayışlı ve şefkatli yaklaşması olarak tanımlanabilir.³ Öz-şefkat çeşitli psikopatolojilerde araştırılmıştır ve ruhsal sağlık için önemli bir yapı olarak kabul edilir.⁴ Araştırmacılar öz-şefkatin gelişiminin erken dönem bağlanma tecrübelerinden kaynaklandığını öne sürmektedir.^{5,6} Ayrıca, öz-şefkat, bir bireyin tüm insanlar ile ortak olarak deneyimlediği olumsuz duyguları fark etmesini, anlamasını ve kabul etmesini sağlayan duygu düzenleme tekniğidir.⁷ Stres yaratan koşullar altında duygu düzenlemenin madde kullanım bozuklukları üzerine olan etkisi düşünüldüğünde öz-şefkat bağımlılık alanında ayrıca önem arz etmektedir. Literatürdeki çalışmalar alkol kullanımında koruyucu etkisine odaklansa da diğer madde kullanım bozukluklarında da öz-şefkat kavramına odaklanılması önerilmektedir.⁸ Şahin ve arkadaşları, farklı madde bağımlılıkları olan 100 hasta ile yaptıkları çalışmada, hastaların orta düzeyde bir öz-şefkate sahip olmalarına rağmen aşerminin öz-şefkat ile negatif bir ilişkisi olduğunu göstermiştir.⁷ Bu çalışmada spiritüel iyi oluş kavramı da incelenmiş ve öz-şefkate benzer şekilde aşerme ile negatif yönde bir ilişki kurduğu gösterilmiştir. İyi-oluş çeşitli alt başlıklarda incelenen bir pozitif psikoloji kavramıdır.⁹ Bu alt başlıklardan biri olan psikolojik iyi oluş, bireyin kendini gerçekçi bir çerçevede tanıyarak gücünü ve sınırlarını bilmesi; kendinden memnun olması olarak tanımlanabilir.¹⁰ Psikolojik iyi oluş teorisine göre bireyin ruhsal sağlığı kişinin yaşam alanlarındaki işlevselliğine bağlıdır.⁹ Psikolojik iyi oluş farklı bağımlılık alanlarında kısıtlı da olsa çalışılmış bir kavramdır. Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı üzerine yapılmış bir çalışmada internet bağımlılığının psikolojik iyi oluşla negatif yönde bir ilişki kurduğu saptanmıştır.⁹ Madde bağımlılığı olan erkek bireylerin kontrol grubuyla karşılaştırıldığı başka bir çalışmada psikolojik iyi oluşun hasta grubunda anlamlı olarak daha düşük olduğu gösterilmiştir.¹¹ Alkol ve madde kullanımı olan ergen bireylerde yapılan bir çalışmada ise psikolojik iyi oluş madde kullanımı olan hastalarda alkol kullanımı olanlara göre daha düşük saptanmıştır.¹² Ancak ülkemizde bu alanda madde kullanım bozukluğu olan bireylerle yapılmış bir çalışma olmadığı görülmüştür.

Bağlanma stilleri de, uyuşturucu bağımlılığını ve tekrarlanan tüketimini etkileyen ana faktörler arasındadır.¹³ Bartholomew bağlanma modeli, bireyin kendi ve diğerlerinin benliğinde yapmış olduğu içsel pozitif ve negatif değerlendirmelerden temel alan dört bağlanma

stilinden oluşmaktadır. Bartholomew modeli ile madde kullanımı ilişkisini araştıran çalışmalara bakıldığında daha çok alkol kullanımının klinik olmayan örneklerde araştırıldığı görülmüştür.¹⁴ McNally ve arkadaşlarının üniversite öğrencilerinde yaptığı çalışmada kaygılı bağlanma problemlili alkol kullanımı ile ilişkili bulunmuştur.¹⁵ Magai benzer şekilde alkol kullanımını araştırdığı çalışmada kaygılı bağlanmanın daha çok olumsuz duygulanımı azaltmak için olduğunu ve içme sıklığı ile pozitif yönde ilişkili olduğunu saptamıştır.¹⁶ Schindler ve arkadaşları ise 2005 yılında klinik grupla kontrol grubunu karşılaştırarak korkulu bağlanmanın madde bağımlılığı olan ergen bireylerde ön plana çıktığını belirtmiştir.¹⁴

Çalışmamızda bu faktörlerden öz-şefkat, psikolojik iyi oluş ve bağlanma stilleri incelenecektir. Çalışmanın ilerleyen kısmında eroin kullanan hastaları ifade etmek için opioid terimi kullanılacaktır. Metamfetamin kullanan hastaların profili incelendiğinde, diğer maddeleri kullanan hastaların profilleri ile karşılaştırıldığında daha ileri yaşta ortaya çıkması, yalnız yaşama oranının yüksek olması, düşük gelir gibi farklılıklar olduğu görülmektedir.¹⁷ Bu farklılıkların, öz-şefkat, psikolojik iyi oluş ve bağlanma gibi parametreleri de etkileyebileceği düşünülerek örneklem belirlenmiştir. Çalışmamızda opioid ve metamfetamin kullanım bozukluğu tanılı hastaları kontrol grubuyla karşılaştırarak Bartholomew bağlanma stilleri ve bağımlılık literatürüne katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Çalışmamızın hipotezleri:

- Opioid kullanan hastalarda öz-şefkat skorları kontrol grubuna göre daha düşüktür.
- Opioid kullanan hastalarda psikolojik iyi oluş skorları kontrol grubuna göre daha düşüktür.
- Metamfetamin kullanan hastalarda öz-şefkat skorları kontrol grubuna göre daha düşüktür.
- Metamfetamin kullanan hastalarda psikolojik iyi oluş skorları kontrol grubuna göre daha düşüktür.
- Metamfetamin kullanan hastalarda bağlanma stilleri ile öz-şefkat ve psikolojik iyi oluş skorları ilişkilidir.
- Opioid kullanan hastalarda bağlanma stilleri ile öz-şefkat ve psikolojik iyi oluş skorları ilişkilidir.
- Kayıtsız ve korkulu bağlanma stilleri opioid ve metamfetamin kullanan hastalarda daha yüksektir.

Yöntem

Çalışmaya Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi AMATEM Kliniği'ne başvuran Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El kitabı (DSM-5) tanı kriterlerine göre 30 opioid kullanım bozukluğu (OKB), 31 metamfetamin kullanım bozukluğu (MKB) tanılı hasta ve benzer sosyokültürel özelliklere sahip ancak madde kullanım bozukluğu ve ek psikiyatrik rahatsızlığı olmayan 30 sağlıklı kontrol dahil edilmiştir. Sağlıklı kontrol grubu hastanede çalışan sağlık çalışanlarından oluşmaktadır. Araştırmanın dışlama kriterleri hem hasta hem kontrol grubu için epilepsi,

demans, deliryum benzeri organik bir durumun varlığı, anlıksal yetiyitimi varlığı, son 6 ay içinde EKT almış olmak, psikoz ve bipolar afektif bozukluk tanılarının olması olarak belirlenmiştir. Çalışmanın konusu ve amacı anlatıldıktan sonra çalışmaya katılmayı kabul eden katılımcılarda aydınlatılmış onam formu alınmıştır. Katılımcılar sosyodemografik veri formu ile Özşefkat Ölçeği, Psikolojik İyi Oluş Ölçeği ve İlişki Ölçekleri Anketi'ni doldurmuştur. Çalışma için hastanemizin etik kurulundan onay alınmıştır (tarih: 26/07/2023 no: E-23-1347). Tüm prosedürler, kurumsal ve/veya ulusal araştırma komitesinin etik standartlarına ve 1964 Helsinki Bildirgesi'ne uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Katılımcıların yaş, cinsiyet, medeni durum gibi demografik bilgileri ile kullandığı madde, maddeyi ilk kullandığı yaş gibi klinik bilgileri sosyodemografik veri formu ile toplanmıştır. Katılımcıların öz-şefkat seviyeleri Neff (2003) tarafından oluşturulan; Deniz ve arkadaşları tarafından Türkçe'ye uyarlanan Öz-Şefkat Ölçeği (ÖŞÖ) ile belirlenmiştir.^{3, 18} Orijinal formunda 26 sorudan oluşan ölçek, Türkçe uyarlama çalışmasında 1. ve 22. Maddelerin madde toplam korelasyon değeri 0.30'dan düşük olduğu için çıkarılarak 24 soruya indirilmiştir. 5'li Likert tipinde olan ölçek tek boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar yüksek öz-şefkat seviyesine işaret etmektedir.

Psikolojik İyi Oluş Ölçeği (İÖÖ) Diener ve arkadaşları tarafından geliştirilen 5'li Likert tipindedir ve toplamda 8 sorudan oluşmaktadır.¹⁹ Tek bir boyuttan oluşan bu ölçekte bireylerin amaçlı, anlamlı ve yeterli bir hayat yaşamaya dair düşünceleri değerlendirilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar daha iyi bir psikolojik iyi oluşa işaret etmektedir. Ölçeği Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Telef (2013) tarafından yapılmıştır.²⁰ Katılımcıların bağlanma stillerini araştırmak amacıyla İlişki Ölçekleri Anketi (İÖA) kullanılmıştır. Griffin ve Bartholomew tarafından geliştirilen ve güvenli, kayıtsız, saplantılı ve korkulu olmak üzere dört tip bağlanma stilini araştıran bu ölçek 7'li Likert tipindedir ve 17 maddeden oluşmaktadır.^{21, 22} Ölçeğin orijinalinde 30 soru bulunmaktadır ancak Sümer ve Güngör tarafından yapılan Türkçe uyarlama çalışmasında madde sayısı 17'ye indirilmiştir. İlişki ölçekleri anketinin alt boyut puanları, her bir boyut için belirlenen maddelerin toplamının madde

sayısına bölünmesi ile elde edilir. Ölçeğin literatürle uyumlu biçimde yapı geçerliliği ve güvenilirliği yüksektir. Araştırma verisi SPSS (Statistical Package For Social Sciences for Windows v.22,0, SPSS Inc. Chicago, IL) aracılığıyla değerlendirildi. Tanımlayıcı istatistikler ortalama (\pm) standart sapma, frekans dağılımı ve yüzde olarak sunuldu. Verilerin dağılımının normalliği Shapiro-Wilk's testi ve histogram grafikleri kullanılarak değerlendirildi. Gruplar arasındaki karşılaştırmalarda kategorik değişkenler için Ki-Kare testi kullanıldı. Sürekli değişkenler için ise değişkenler normal dağılım gösterdiğinde One-Way Anova testi, normal dağılım göstermediğinde Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis testi kullanıldı. 3 grup arasındaki anlamlı bulunan değerlerde farkın hangi gruplardan kaynaklandığının tespiti için post hoc analiz yapıldı. Değişkenler arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi için değişkenler normal dağıldığında Pearson korelasyon analizi değişkenler normal dağılmadığında Spearman korelasyon analizi uygulandı. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edildi.

Bulgular

Çalışma 91 katılımcıyla gerçekleştirildi. Katılımcıların 30 (%33) tanesi opioid kullanıcısı, 31 (%34,1) tanesi metamfetamin kullanıcısı ve 30'u (%33) da sağlıklı kontrol idi. Katılımcıların ortalama yaşı 31,3 idi. Katılımcıların %78'i (n=71) erkek, %22'si (n=20) kadın idi ve 42 (%46,2) tanesi evli, 49 (%53,8) tanesi bekar ya da boşanmış idi. Katılımcıların ortalama eğitim süresi 12,1 yıl idi.

Gruplar arasında yaş ve cinsiyet dağılımı benzerdi. Medeni durum bakımından gruplar arasında anlamlı fark vardı, kontrol grubunda evli olanların oranı, opioid ve metamfetamin grubunda ise bekar ya da boşanmış olanların oranı fazla idi. Eğitim durumu açısından gruplar arasında anlamlı fark vardı. Kontrol grubunun eğitim süresi opioid ve metamfetamin kullananların eğitim süresine göre anlamlı oranda fazlaydı. Opioid kullanan hastalar, metamfetamin kullanan hastalar ve kontrol grubunun çeşitli sosyodemografik verileri Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Opioid kullanan hastalar, metamfetamin kullanan hastalar ve kontrol grubunun çeşitli sosyodemografik verileri

n=91	Opioid (n=30) Ort \pm Ss / n (%)	Metamfetamin (n=31) Ort \pm Ss / n (%)	Kontrol (n=30) Ort \pm Ss / n (%)	p
Yaş	30,6 \pm 5	30,0 \pm 7	33,4 \pm 6	0,073 ^a
Cinsiyet /erkek	26 (86,7)	25 (80,6)	20 (66,7)	0,158 ^b
Medeni durum/evli	12 (40)	8 (25,8)	22 (73,3)	0,001 ^b
Eğitim süresi-yıl	9,8 \pm 3	10,4 \pm 3	16,2 \pm 3	<0,0001 ^a
İlk madde yaşı	17,9 \pm 4	19,2 \pm 3,6	-	0,760 ^c

a: Kruskal Wallis testi, b: Chi-Square, c: Mann-Whitney U testi, n:sayı, ort:ortalama, Ss: standart sapma

Opioid, metamfetamin ve kontrol gruplarının her birisi için ölçek puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla korelasyon analizi yapıldı. Opioid grubunda; öz-şefkat ölçeği toplam puanı (ÖŞÖ-T) ile ilişki ölçekleri anketinin

(İÖA) saplantılı bağlanma alt saplantılı bağlanma arasında, İÖA-korkulu bağlanma puanı ile kayıtsız ve saplantılı bağlanma puanları arasında, İÖA-kayıtsız bağlanma ile korkulu, saplantılı ve güvenli bağlanma arasında, İÖA-

güvenli bağlanma ile kayıtsız ve saplantılı bağlanma arasında anlamlı ilişki var idi (Tablo 2).

Metamfetamin grubunda, iyi oluş ölçeği (İÖÖ) ortalama puanı ile İÖA-kayıtsız, saplantılı ve güvenli bağlanma arasında, İÖA-korkulu bağlanma ile İÖÖ, kayıtsız, saplantılı ve güvenli bağlanma arasında, İÖA-kayıtsız bağlanma ile İÖÖ, korkulu bağlanma arasında, İÖA-saplantılı bağlanma ile İÖÖ, kayıtsız bağlanma ve korkulu bağlanma arasında,

İÖA-güvenli bağlanma ile İÖÖ, korkulu ve kayıtsız bağlanma arasında anlamlı ilişki vardı (Tablo 2).

Kontrol grubunda; ÖŞÖ-T ile İÖÖ arasında, İÖA-korkulu bağlanma ile kayıtsız ve saplantılı bağlanma arasında, İÖA-kayıtsız bağlanma ile korkulu ve saplantılı bağlanma arasında, İÖA-saplantılı bağlanma ile korkulu ve kayıtsız bağlanma arasında anlamlı ilişki vardı (Tablo 2). Çalışma gruplarındaki korelasyon analizi sonuçları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Opioid, metamfetamin ve kontrol gruplarının her birisi için ölçek puanları arasındaki korelasyon analizi

n=91		1	2	3	4	5	6
Opioid (n=30)	1-ÖŞÖ-Toplam	r	1				
	2-İÖÖ-Toplam	r	0,252	1			
	3-İÖA- Korkulu Bağlanma	r	-0,287	0,317	1		
	4-İÖA- Kayıtsız bağlanma	r	-0,197	0,243	0,491**	1	
	5-İÖA-Saplantılı bağlanma	r	-0,537**	-0,080	0,498**	0,429*	1
	6-İÖA- Güvenli bağlanma	r	-0,148	0,000	0,159	0,411*	0,478**
Metamfetamin (n=31)	1-ÖŞÖ-Toplam	r	1				
	2-İÖÖ-Toplam	r	0,225	1			
	3-İÖA- Korkulu Bağlanma	r	-0,235	0,347	1		
	4-İÖA- Kayıtsız bağlanma	r	-0,102	0,441*	0,653**	1	
	5-İÖA-Saplantılı bağlanma	r	-0,307	0,428*	0,586**	0,467**	1
	6-İÖA- Güvenli bağlanma	r	0,062	0,499**	0,420*	0,570**	0,115
Kontrol (n=30)	1-ÖŞÖ-Toplam	r	1				
	2-İÖÖ-Toplam	r	0,455*	1			
	3-İÖA- Korkulu Bağlanma	r	-0,147	0,092	1		
	4-İÖA- Kayıtsız bağlanma	r	0,042	0,187	0,630**	1	
	5-İÖA-Saplantılı bağlanma	r	-0,225	0,224	0,425*	0,434*	1
	6-İÖA- Güvenli bağlanma	r	0,306	0,119	-0,306	-0,031	-0,238

r: Correlation coefficient, *: p<0,05 **:p<0,01, ÖŞÖ: Öz şefkat ölçeği, İÖÖ: İyi oluş ölçeği, İÖA: ilişki ölçekleri anketi

Katılımcıların öz şefkat ölçeği puanları karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı fark vardı (p=0,004). Opioid grubu ve kontrol grubunun ortalama puanı, metamfetamin grubu ortalama puanından anlamlı derecede yüksekti. Opioid ve kontrol grubundaki katılımcıların puan ortalamaları benzerdi. Gruplar arasında iyi oluş ölçeği ortalama puanları arasında da anlamlı fark vardı (p<0,001). Opioid ve metamfetamin grubu puan ortalaması kontrol grubuna göre anlamlı derecede daha düşük idi. Metamfetamin ve opioid grubu puan ortalaması benzerdi (Tablo 3).

Gruplar arasında İÖA alt ölçek puan ortalamaları karşılaştırıldı. Gruplar arasında kayıtsız bağlanma puanları ortalamaları açısından istatistiki açıdan anlamlı fark yalnızca kontrol grubu ile metamfetamin grubu arasında saptandı. Kontrol grubu metamfetamin grubundan anlamlı derecede yüksekti (Tablo 3).

Gruplar arasında korkulu bağlanma, saplantılı bağlanma ve güvenli bağlanma puanları ortalamaları benzerdi (sırasıyla; p=0,092, p=0,171, p=0,965) (Tablo 3). Grupların

ölçek puan ortalamalarının karşılaştırılması Tablo 3'te sunulmuştur.

Öğrencilerin %8,8'i (n=29) HPV aşılardan birini yaptırdığını, %91,2'si (n=299) yaptırmadığını belirtti. %81,1'i (n=266) HPV aşılardan birini yakınlarına önerirken, %18,9'u (n=62) önermeyeceğini ifade etti.

Öğrencilerin HPV aşısı ile ilgili tutum sorularından 'HPV aşısını ücretli olarak alıp yaptıırım' ifadesine %64,6 (n=212) oranında katılıyorum, %16,8 (n=55) oranında katılmıyorum, %18,6 (n=61) oranında fikrim yok şeklinde cevap verdikleri görüldü. 'HPV aşısı sosyal güvence kapsamında karşılanırsa yaptıırım' ifadesine %76,8 (n=252) oranında katılıyorum, %7,6 (n=25) oranında katılmıyorum, %15,5 (n=51) oranında fikrim yok şeklinde yanıtladılar. 'Kız çocuğum olsa ona HPV aşısı yaptıırım' sorusuna %79,0 (n=259) oranında katılıyorum, %4,9 (n=16), %16,2 (n=53) oranında fikrim yok şeklinde cevap verdiler. 'Erkek çocuğum olsa ona HPV aşısı yaptıırım' ifadesine %62,8 (n=206) oranında katılıyorum, %15,2 (n=50) oranında katılmıyorum, %22,0 (n=72) oranında fikrim yok şeklinde yanıt verdikleri görüldü.

Tablo 3. Gruplar arasındaki ÖŞÖ, İÖÖ ve İÖA puan ortalamalarının karşılaştırılması

n=91	Opioid (n=30) Ort ± Ss / n (%)	Metamfetamin (n=31) Ort ± Ss / n (%)	Kontrol(n=30) Ort±Ss/n (%)	p
ÖŞÖ-Toplam	78,9±13	67,7±13	76,9±13	0.004 ^a
İÖÖ-Toplam	28,4±7	24,3±7	43,9±7	<0.001 ^b
İÖA- Korkulu Bağlanma	17,6±6	14,3±5	16,1±5	0.092 ^a
İÖA- Kayıtsız bağlanma	23,0±5	20,5±4	23,4±3	0.038 ^a
İÖA-Saplantılı bağlanma	11,8±5	12,7±4	10,4±4	0.171 ^a
İÖA- Güvenli bağlanma	21,1±4	20,7±4	20,8±5	0.965 ^a

a: One- Way Anova, b: Kruskal -Wallis testi, post hoc: ÖŞÖ-T: opioid=kontrol> metamfetamin, İÖÖ-T: opioid =metamfetamin<kontrol, İÖA- Kayıtsız bağlanma: kontrol> metamfetamin, kontrol=opioid, opioid=metamfetamin, n:sayı, ort:ortalama, Ss: standart sapma

Tartışma

Bu çalışmada opioid ve metamfetamin kullanan hastalar kontrol grubuyla karşılaştırılarak öz-şefkat, psikolojik iyi oluş ve bağlanma özelliklerinin incelenmesi hedeflenmiştir. OKB olan bireylerde öz-şefkat düzeyi ve saplantılı bağlanma arasında negatif yönde korelasyon saptanırken MKB grubunda psikolojik iyi oluş düzeyi ve kayıtsız, saplantılı ve güvenli bağlanma biçimleri arasında pozitif yönde korelasyon saptanmıştır. Kontrol grubunda ise yalnızca öz-şefkat düzeyleri ile psikolojik iyi oluş arasında anlamlı pozitif bir ilişki mevcuttur. Ayrıca sonuçlarımız öz-şefkat, psikolojik iyi oluş ve kayıtsız bağlanma alt boyutunda kontrol grubunun iki hasta grubundan da daha yüksek puanlar aldığını göstermektedir. Bildiğimiz kadarıyla çalışmamız, ülkemizde bu üç kavramı, opioid ve metamfetamin kullanan hasta grupları ve kontrol grubuyla karşılaştırarak inceleyen ilk çalışmadır.

Literatüre bakıldığında öz-şefkat ve bağlanma biçimlerini araştıran çalışmaların daha çok sağlıklı örneklerde yapıldığı görülmektedir. Neff ve McGehee'nin (2010) ergen ve genç erişkinlerde yaptıkları çalışmada saplantılı ya da kaygılı bağlanma stili olanlarda öz-şefkat düzeyi düşük saptanmıştır.⁵ Düşük öz-şefkat, ayrıca endişeli ve kaçınan bağlanma ile de anlamlı bir şekilde ilişkili bulunmuştur.^{23, 24} Yüksek risk altındaki gençlerde yapılan bir başka çalışmada güvensiz bağlanma ile öz-şefkat arasında ters yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır.²⁵ Güvensiz bağlanma kavramı ise korkulu, saplantılı ve kaçınan bağlanma stillerini kapsayan çatı bir kavram olarak ele alınmaktadır.²⁶ Her ne kadar madde kullanım bozukluğu alanında yeterli bir literatür olmasa da çalışmamızda opioid kullanan bireylerde saplantılı bağlanma ile öz-şefkat arasında bulunan olumsuz ilişki geçmiş çalışmalarla uyumlu görünmektedir.

Metamfetamin kullanım bozukluğu olan bireylerde ise bağlanma stilleri ile öz-şefkat düzeyi arasında bir ilişki saptanmazken psikolojik iyi oluş düzeyi ile kayıtsız, saplantılı ve güvenli bağlanma arasında aynı yönde bir ilişki saptanmıştır. Aynı anda hem güvensiz hem de güvenli bağlanma stili ile iyi oluş arasında ilişki olması şaşırtıcıdır. Delvecchio ve arkadaşlarının yatarak takip edilen madde kullanan hastalarda yapılan bir çalışmada, hastaların daha çok güvensiz bağlanma stillerini kullandığı ve duygusal kaynaklarını kullanmakta zorluklar

yaşayarak daha fonksiyonel olmayan bir yaşam sürdürdükleri görülmüştür.²⁷ Sigara bağımlısı üniversite öğrencilerinde yapılmış bir çalışmada ise, içen grubun içmeyen gruba göre daha fazla kaygılı bağlandığı ve psikolojik problemler yaşadığı görülmüştür.²⁸ Bu çalışmalarda psikolojik iyi oluş kavramını ölçmek için "genel sağlık anketi" kullanmış olmaları dikkat çekicidir. Metamfetamin kullanan grupta hem güvenli ve hem güvensiz bağlanma stilleri ile iyi oluş arasında görülen ilişki her ne kadar literatürle uyumsuz görünse de kişilik özellikleri ve benzeri bu çalışmada incelenmemiş bir takım kavramlar bağlanma stilleri ve iyi oluş ilişkisinde aracı ve belirleyici rol oynuyor olabilir.²⁹

Öz-şefkat ve psikolojik iyi oluş düzeyleri çalışmamızda geçmiş çalışmalarla uyumlu biçimde kontrol grubunda madde kullanan hastalara göre anlamlı düzeyde yüksek saptanmıştır.^{11, 12} Öz-şefkatin hem gençlerde hem de erişkinlerde koruyucu bir faktör olduğu bilinmektedir.³⁰ Hem hasta hem de sağlıklı kontrollerden oluşan erişkin gruplarda öz-şefkatin daha düşük seviyede psikopatoloji ile ilişkili olduğu gösterilmiştir.⁴ Yüksek seviyede öz-şefkat ise daha iyi bir özgüven, iyi oluş ve yaşam kalitesi ile ilişkilidir.³¹⁻³³ Bu bağlamda, çalışmamızda kontrol grubunda öz-şefkat ile iyi oluş arasında saptanan olumlu ilişki beklenen bir sonuçtur. Alkol kullanım bozukluğu olan hastalarda öz-şefkatin potansiyel bir koruyucu faktör olabileceğine dair yapılan çalışmada özellikle farkındalık alt başlığı alkol kullanımına karşı koruyucu bir faktör olarak saptanmıştır.⁸ Opioid, metamfetamin benzeri bağımlılık yapıcı maddeler kullanan bireylerde patolojinin devam etmesinin en önemli sebeplerinden biri olan aşırma de farklı tanı gruplarında çalışılarak öz-şefkat ile ilişkili saptanmıştır.⁷ Hem madde kullanım bozukluğunun gelişimi, hem de aşırma ya da duygusal kaynakları kullanamama veya duygu düzenleme problemleri sebebiyle bozukluğun sürmesinde öz-şefkat önemli bir rol oynamaktadır. Sonuç olarak olarak kendinden memnun olmayan ve yaşam alanlarında işlevsellikte problemler yaşayan bireyler karşımıza çıkmaktadır.¹⁰

Gruplar arasında bağlanma stilleri açısından bakıldığında, kayıtsız bağlanma stilinin kontrol grubunda opioid ve metamfetamin grubuna göre daha fazla kullanıldığı görülmüştür. Literatürde kayıtsız bağlanma ile ilgili çelişkili sonuçlar bulunmaktadır. Çalışmalar kaygılı ve korkulu bağlanma stillerinin alkol ve madde kullanan bireylerde daha fazla kullanıldığını göstermektedir.^{14, 16} Kayıtsız bağlanmanın ise madde kullanım şiddeti ile ters

yönde bir ilişki kurduğu gösterilmiştir.¹⁴ Benzer şekilde McNally ve arkadaşları (2003) güvensiz bağlanma stillerinden biri olan kayıtsız bağlanmanın alkol kullanımı ile ilişki olmadığını göstermiştir.¹⁵ Ek olarak Magai ve arkadaşları kayıtsız bağlananların pozitif duygularını daha da artırmak amacıyla alkol kullanabildiğini öne sürmüştür.¹⁶ Ayrıca kayıtsız bağlanma stilini kullanan bireylerde reddetme ve inkar davranışı daha fazla olacağından çalışmamızda madde kullanan bireylere göre kontrol grubunda daha fazla saptanmış olabilir.³⁴ Çalışmamızda kontrol grubunun hasta grubu ile benzer sosyokültürel çevreden gelmiş olması da diğer bağlanma stilleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamasını açıklayabilir.

Çalışmamızın bazı kısıtlılıkları bulunmaktadır. Öncelikle çalışmanın tek merkezde yürütülmesi ve veri toplama araçlarının öz-bildirim tarzında olması kısıtlılık olarak sayılabilir. Ayrıca çalışmamız her ne kadar kontrol grubuyla uyum içinde olsa da ağırlıklı olarak erkek bireylerden oluşmakta bu da genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Çalışmamızda opioid ve metamfetamin kullanan bireylerin psikoz ve bipolar bozukluk gibi ciddi psikiyatrik hastalığa sahip olup olmadıkları değerlendirilse de psikolojik iyi oluş seviyelerini etkileyebilecek depresyon ve anksiyete bozukluğu değerlendirilmemiştir. Ayrıca opioid ve metamfetamin kullanan bireyler dışında diğer madde çeşitleri çalışmamıza dahil edilmemiştir.

Sonuç olarak, çalışmamız ülkemizde yapılmış ve madde kullanan bireyleri kontrol grubuyla karşılaştırarak öz-şefkat, psikolojik iyi oluş ve bağlanma stillerini araştıran ilk çalışmadır. Bulgularımız, madde kullanan bireylerde kontrol grubuna göre öz-şefkat ve iyi oluş seviyelerinin anlamlı olarak daha düşük olduğunu göstermiştir. Ayrıca madde çeşidine göre iyi oluş ve öz-şefkat bağlanma stilleri ile farklı korelasyonel ilişkiler kurmuştur. Öz-şefkatin özellikle son dönemde gittikçe artan bir teorik arkaplan ile terapi hedefi olarak ele alındığı düşünüldüğünde çalışmamızın kıymeti artmaktadır.³⁵ Gelecek çalışmalarda, daha geniş örneklerde, farklı madde çeşitlerinin de dahil edilerek kişilik özellikleri/dayanıklılık/çocukluk çağı yaşantıları gibi kavramların bağlanma üzerine rolünün araştırılması önerilir. Sonuçlarımızın genellenebilirliğinin artırılması açısından farklı örneklerde bulgularımızın test edilmesi önemlidir.

Etik Standartlara Uygunluk:

Çalışma Sağlık Bilimleri Üniversitesi Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (Tarih: 26/07/2023 no: E-23-1347). Tüm prosedürler, kurumsal ve/veya ulusal araştırma komitesinin etik standartlarına ve 1964 Helsinki Bildirgesi'ne uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Çıkar Çatışması

Yazarlar maddi ve manevi çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Finansal Destek

Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmişlerdir.

Yazar Katkısı

KSK, GZİ, MD: Fikir/kavram; KSK, GZİ: Tasarım; KSK, GZİ: Veri Toplama; KSK, GZİ: Veri İşleme; KSK, GZİ, MD: Analiz/Yorum; KSK, GZİ, MD: Literatür taraması; KSK, GZİ: Yazma.

Kaynaklar

1. *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5*. American Psychiatric Association; 2013.
2. Sezer Katar K, Kurtoğlu MB, Zengin İspir G, Danışman M. Resilience and traumatic childhood experiences of patients with opioid use disorder. *Journal of Ethnicity in Substance Abuse*. 2023;12(1):1-13. doi:10.1080/15332640.2023.2278469
3. Neff KD. The development and validation of a scale to measure self-compassion. *Self and Identity*. 2003;2(3):223-250. doi:10.1080/152988603090927
4. MacBeth A, Gumley A. Exploring compassion: A meta-analysis of the association between self-compassion and psychopathology. *Clinical Psychology Review*. 2012;32(6):545-552. doi:10.1016/j.cpr.2012.06.003
5. Neff KD, McGehee P. Self-compassion and psychological resilience among adolescents and young adults. *Self and Identity*. 2010; 9(3):225-240. doi:10.1080/15298860902979307
6. Gilbert P. *Compassion: Conceptualisations, research and use in psychotherapy*. Routledge; 2005.
7. Shahin MAH, Hamed SA, Taha SM. Correlation of self-compassion and spiritual well-being with drug craving in people with substance use disorders. *Middle East Current Psychiatry*. 2021;28:1-12. doi:10.1186/s43045-021-00132-6
8. Garner AR, Gilbert SE, Shorey RC, et al. A longitudinal investigation on the relation between self-compassion and alcohol use in a treatment sample: a brief report. *Substance Abuse: Research and Treatment*. 2020;14:1178221820909356.
9. Cardak M. Psychological well-being and Internet addiction among university students. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*. 2013;12(3):134-141.
10. Ryff CD, Singer BH. Know thyself and become what you are: A eudaimonic approach to psychological well-being. *Journal of Happiness Studies*. 2008;9:13-39. doi:10.1007/s10902-006-9019-0
11. Irshad E, Karamat M. Psychological Well-Being in Drug Addicts. *JL & Soc'y*. 2012;42:55.
12. Visser M, Routledge L-A. Substance abuse and psychological well-being of South African adolescents. *South African Journal of Psychology*. 2007;37(3):595-615. doi:10.1177/008124630703700313
13. Carlson EA, Sroufe LA. Contribution of attachment theory to developmental psychopathology. 1995.
14. Schindler A, Thomasius R, Sack P-M, et al. Attachment and substance use disorders: A review of the literature and a study in drug dependent adolescents. *Attachment & human development*. 2005; 7(3):207-228. doi:10.1080/14616730500173918
15. McNally AM, Palfai TP, Levine RV, Moore BM. Attachment dimensions and drinking-related problems among young

- adults: The mediational role of coping motives. *Addictive Behaviors*. 2003;28(6):1115-1127. doi:10.1016/S0306-4603(02)00224-1
16. Magai C. Affect, imagery, and attachment: Working models of interpersonal affect and the socialization of emotion. 1999.
17. Shearer RD, Howell BA, Bart G, Winkelman TN. Substance use patterns and health profiles among US adults who use opioids, methamphetamine, or both, 2015-2018. *Drug and Alcohol Dependence*. 2020;214:108162. doi:10.1016/j.drugalcdep.2020.108162
18. Deniz M, Kesici Ş, Sümer AS. The validity and reliability of the Turkish version of the Self-Compassion Scale. *Social Behavior and Personality: an international journal*. 2008;36(9):1151-1160. doi:10.2224/sbp.2008.36.9.1151
19. Diener E. *Assessing well-being: The collected works of Ed Diener*. vol 39. Springer Science & Business Media. 2009.
20. Telef BB. Psikolojik iyi oluş ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2013;28(28-3):374-384.
21. Griffin DW, Bartholomew K. The metaphysics of measurement: *The case of adult Attachment*. 1994.
22. Sümer N, Güngör D. Yetişkin bağlanma stilleri ölçeklerinin Türk örneklemini üzerinde psikometrik değerlendirmesi ve kültürlerarası bir karşılaştırma. *Türk Psikoloji Dergisi*. 1999;14(43):71-106.
23. Pepping CA, Davis PJ, O'Donovan A, Pal J. Individual differences in self-compassion: The role of attachment and experiences of parenting in childhood. *Self and Identity*. 2015; 14(1):104-117. doi:10.1080/15298868.2014.955050
24. Raque-Bogdan TL, Ericson SK, Jackson J, Martin HM, Bryan NA. Attachment and mental and physical health: self-compassion and mattering as mediators. *Journal of Counseling Psychology*. 2011; 58(2):272. doi:10.1037/a0023041
25. Quinlan HM, Hadden KL, Storey DP. The Relationship Between Self-Compassion, Childhood Maltreatment and Attachment Orientation In High-Risk Adolescents. *Youth & Society*. 2022;54(5):890-906. doi:10.1177/0044118x211002857
26. Bartholomew K, Horowitz LM. Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1991;61(2):226.
27. Delvecchio E, Di Riso D, Lis A, Salcuni S. Adult attachment, social adjustment, and well-being in drug-addicted inpatients. *Psychological reports*. 2016;118(2):587-607. doi:10.1177/0033294116639181
28. Habibi M, Hosseini F, Darharaj M, et al. Attachment Style, Perceived Loneliness, and Psychological Well-Being in Smoking and Non-Smoking University Students. *The Journal of Psychology*. 2018/05/19 2018;152(4):226-236. doi:10.1080/00223980.2018.1446894
29. Marrero-Quevedo RJ, Blanco-Hernández PJ, Hernández-Cabrera JA. Adult Attachment and Psychological Well-Being: The Mediating Role of Personality. *Journal of Adult Development*. 2019/03/01 2019;26(1):41-56. doi:10.1007/s10804-018-9297-x
30. Barry CT, Loflin DC, Doucette H. Adolescent self-compassion: Associations with narcissism, self-esteem, aggression, and internalizing symptoms in at-risk males. *Pers Individ Differ*. 2015;77:118-123. doi:10.1016/j.paid.2014.12.036
31. Neff KD, Rude SS, Kirkpatrick KL. An examination of self-compassion in relation to positive psychological functioning and personality traits. *Journal of Research in Personality*. 2007;41(4):908-916. doi:10.1016/j.jrp.2006.08.002
32. Neff KD, Vonk R. Self-compassion versus global self-esteem: Two different ways of relating to oneself. *Journal of personality*. 2009;77(1):23-50. doi:10.1111/j.1467-6494.2008.00537.x
33. Zessin U, Dickhäuser O, Garbade S. The relationship between self-compassion and well-being: A meta-analysis. *Applied Psychology: Health and Well-Being*. 2015;7(3):340-364. doi: 10.1111/aphw.12051
34. Crowell JA, Fraley RC, Shaver PR. Measurement of individual differences in adolescent and adult attachment. *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications*. 1999;2:635.
35. Mackintosh K, Power K, Schwannauer M, Chan SWY. The Relationships Between Self-Compassion, Attachment and Interpersonal Problems in Clinical Patients with Mixed Anxiety and Depression and Emotional Distress. *Mindfulness*. 2018/06/01 2018;9(3):961-971. doi:10.1007/s12671-017-0835-6